

Мукачівський державний університет
Гуманітарний факультет
Кафедра психології

Дипломна робота

ОС «Бакалавр»

на тему:
Соціально-психологічні компоненти інтернет-спілкування
підлітків

Виконала: студентка 5 курсу,
групи ПП-51, напрямку підготовки
6.030103 Практична психологія
Габовда А.М.
Керівник: Ямчук Т.Ю.
Рецензент: Іванова В.В.

Мукачево - 2020 року

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕРНЕТ-СПІЛКУВАННЯ.....	6
1.1 Психологічна характеристика інтернет-спілкування.....	6
1.2 Компоненти інтернет-спілкування.....	13
1.3 Інтернет як сфера існування сучасного підлітка.....	18
РОЗДІЛ II ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ІНТЕРНЕТ-СПІЛКУВАННЯ ПІДЛІТКІВ.....	33
2.1 Опис і обґрунтування методик.....	33
2.2 Обробка та інтерпретація результатів.....	38
ВИСНОВКИ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	52
ДОДАТКИ.....	59

ВСТУП

Актуальність дослідження. Спілкування з іншими є однією з основних потреб людини, а опосередковане комп'ютером та інтернетом спілкування дозволяє задовольняти цю потребу без суттєвих витрат енергії та часу. Тому цей вид спілкування стрімко набув популярності у всьому світі та продовжує поширюватися в різних сферах життя людини й досі. Однак опосередковане спілкування характеризується особливими умовами свого перебігу, які визначають його відмінність від безпосереднього спілкування та чинять вплив на його ефективність та взаєморозуміння між співрозмовниками. Комп'ютерно-опосередковане спілкування через свою розповсюдженість сьогодні є актуальною темою для наукових досліджень, проте умови виникнення й розвитку взаєморозуміння в онлайн-діалогах висвітлені недостатньо.

Особливо яскраво це проявляється в підлітковому віці, в якому найбільш часто виникає надмірна захопленість мережею Інтернет. Інтернет-середовище – саме по собі дуже багатоліке і гнучке, яке можна сформувати під себе і вибрати найбільш привабливу діяльність в мережі. В даний час підлітки все більш схильні до впливу Інтернету, адже саме звідти можна дізнатися про те, що твориться у світі, просто натиснувши на посилання, або завести нових друзів не виходячи з дому. Адже кількість друзів для багатьох це дуже важливий показник соціального статусу серед.

Дедалі більше різноманітність і все більша популярність соціальних мереж, процеси комунікації в яких привертають увагу сучасних підлітків, призводять до того, що спілкування онлайн стає найбільш привабливим варіантом їх проведення часу. Опосередковане комп'ютером або мобільним пристроєм з виходом в Інтернет спілкування передбачає зняття ряду значущих бар'єрів (невпевненість в собі, страх самопрезентації та ін.), Що для підлітків

робить таке спілкування найбільш привабливим, в порівнянні з реальним (А. Акопов, А. Войкунский, Е. Змановская, А. Тончева).

Проблема дослідження комп'ютерно-опосередкованого спілкування розробляється такими вітчизняними дослідниками, як О. Л. Вознесенська, О. Є. Войскунський, А. Є. Жичкіна, І. А. Зачесова, Т. Н. Колокольцева, Л. А. Найдьонова, Л. В. Черемошкіна, Н. В. Чуднова, Л. Ю. Щипіцина, М. В. Яворський. Умови комп'ютерно-опосередкованого спілкування та можливість підвищення його ефективності досліджують вчені Н. Зіглер, Р. Змуд, Дж. Карлсон, М. Кіп, М. Кулнан, М. Маркус, Дж. Сулер, Дж. Уолтер.

Проблема медіа-активності особистості як характеристики взаємодії людини з віртуальним простором піднімається в працях О. Л. Вознесенської, Л. В. Черемошкіної; часові характеристики сприйняття віртуального простору досліджуються Г. В. Абаніною, Ю. Д. Бабаєвою, О. Є. Войскунським, К. Янг. В рамках теорії обробки соціальної інформації Дж. Уолтера розробляються положення про принципову можливість встановлювати близькі стосунки та якісно декодувати соціальну інформацію в опосередкованому спілкуванні.

Натомість потребує більш детального вивчення проблема взаєморозуміння в онлайн-спілкуванні з використанням лише текстових повідомлень, впливу образу партнера по спілкуванню на сприйняття змісту його повідомлень та визначення соціально-психологічних умов, за яких міжособистісне взаєморозуміння в інтернет-спілкуванні стає більш ефективним.

Актуальність проблеми складових інтернет-спілкування зумовили вибір теми дипломної роботи «Соціально-психологічні компоненти інтернет-спілкування підлітків».

Об'єкт дослідження: інтернет-спілкування підлітків.

Предмет дослідження: вплив інтернет-спілкування на розвиток особистості підлітка.

Мета дослідження: теоретично проаналізувати та емпірично дослідити особливості впливу інтернет-спілкування на особистість підлітка.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати психологічну характеристику інтернет-спілкування.
2. Охарактеризувати компоненти інтернет-спілкування.
3. Розглянути середовище Інтернету як сферу існування сучасного підлітка.
4. Емпірично дослідити вплив інтернет-спілкування на розвиток особистості підлітка.

Методи дослідження. У теоретичній частині роботи застосовано теоретичні методи (аналіз, синтез, порівняння і узагальнення даних наукових літературних джерел). Для обробки результатів емпіричного дослідження та розроблених методик застосовано методи математичної статистики, факторний аналіз. Емпіричні методи: «Анкета з'ясування особливостей інтернет-спілкування» (О.В. Зінченко); тест на інтернет-залежність (Кімберлі Янг); шкала інтернет-залежності Чена (шкала CIAS),(Адаптація В. Л. Малигіна, К. А. Феклісова); методика оцінки тривожності Ч. Д. Спілбергера і Ю. Л. Ханіна.

Емпіричною базою дослідження обрано учнів 8-9 класів, в кількості 25 осіб, Мукачівської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 13.

Практичне значення отриманих результатів: полягає у тому, що визначені та систематизовані методи дослідження інтернет-спілкування у підлітковому віці можуть бути використані практичними психологами, соціальними працівниками.

ВИСНОВКИ

На основі узагальнення результатів теоретичного та практичного аналізу соціально-психологічних компонентів інтернет-спілкування підлітків зроблено наступні висновки:

Спілкуванню належить провідне місце у житті підлітка, тому його вплив на розвиток особистості є більш суттєвим, ніж в інші вікові періоди. У цьому контексті привертають увагу комунікативні процеси, що відбуваються у сучасному інформаційному просторі, оскільки віртуальність має низку специфічних особливостей, що обумовлюють зміни в психічній структурі особистості. Середовище Інтернету – це світ, де комп'ютерні технології наповнює змістом соціальна взаємодія користувачів мережі.

Проблема дослідження комп'ютерно-опосередкованого спілкування розробляється такими вітчизняними дослідниками, як О. Л. Вознесенська, О. Є. Войскунський, А. Є. Жичкіна, І. А. Зачесова, Л. В. Черемошкіна, Н. В. Чуднова, Л. Ю. Щипіцина, М. В. Яворський. Умови комп'ютерно-опосередкованого спілкування та можливість підвищення його ефективності досліджують вчені Н. Зіглер, М. Кіп, М. Кулнан, М. Маркус, Дж. Уолтер.

Інтернет-спілкування має низку особливих рис: анонімність, можливість ненормативної поведінки, вираження емоційних проявів шляхом спеціальних знаків та графічних зображень. Ці особливості є одним з чинників появи та розвитку так званої віртуальної особистості – набору рис, що репрезентують користувача мережі й не завжди відповідають реальності.

У дослідженнях інтернет-спілкування більше уваги приділено комунікативному аспекту, тоді як особливості перцептивного та інтерактивного аспектів розкрито недостатньо. Кришовська О. виділяє три компоненти в структурі інтернет-спілкування – гностичний (пізнавальний), афективний (емоційний) та практичний (дієвий) компоненти. Більшість науковців схильні виокремлювати такі основні компоненти інтернет-

спілкування: ціннісно-мотиваційний компонент, когнітивний компонент, поведінковий компонент.

Щодо визначення поняття «інтернет-спілкування», то його у найбільш широкому значенні розуміють як опосередкований через усесвітню мережу комунікативний процес. Узагалі, якщо говорити про переважання негативного чи позитивного впливу інтернет-спілкування на розвиток особистості у цілому та, зокрема, когнітивної сфери, то важливо не стати заручником стереотипів щодо тотальної шкідливості інтернету.

Проаналізувавши емпіричне дослідження впливу інтернет-спілкування на розвиток особистості підлітка можемо констатувати наступне:

На першому етапі дослідження було проведено соціологічне анкетування («Анкета з'ясування особливостей інтернет-спілкування» (О.В. Зінченко)). Його метою було попереднє вивчення аспектів інтернет-діяльності підлітків. Результати анкети довели наявність: Отримані результати вказують на значну міфологізацію буденних уявлень щодо користування Інтернетом у підлітковому віці. У більшості людей (у тому числі й самих підлітків) існує думка про тотальну залежність від віртуального світу, тоді як тривале перебування у мережі ще не є достатньою підставою для діагностики цього явища, що підтверджує аналіз результатів.

За допомогою методики «Діагностика ступеня залежності від Інтернету» К. Янг, ми виявили, що у 56% опонентів спостерігається захоплення від Інтернету. При ній спостерігається значний вплив Інтернету на життя людини, що є причиною багатьох проблем. Високий ступінь інтернет-залежності спостерігається тільки у 20 % опитаних підлітків, що є негативним показником, оскільки інтернет-залежність сприяє формуванню цілого ряду психологічних проблем у підлітків: конфліктну поведінку, хронічні депресії, перевагу віртуального простору реальному житті, труднощі адаптації в соціумі та ін. А тому використовуючи Інтернет, підліток замість прагнення «думати» і «вчити» вважає за краще «шукати».

За методикою самооцінки емоційних станів Ч. Д. Спілберга, Ю.Л. Ханіна нами виявлено, що для більшості досліджуваних - 56% - характерний помірний рівень особистісної тривожності. Високий рівень притаманний 36% досліджуваних, а низький 8% досліджених осіб. Ситуативна тривожність виявилась на помірному рівні у 56% підлітків нашої вибірки та низькому рівні 28% осіб відповідно. Високий рівень ситуативної тривожності лише у 16% респондентів, що реально нижче, ніж такий же рівень особистісної тривожності 36% опитаних. Тобто, ситуативна тривожність в загальному нижча, ніж особистісна у даній вибірці.

Результат діагностики Інтернет-адикції серед учнів показав, що рівень залежності підлітків від соціальних мереж в середньому знаходиться на середньому (схильність до виникнення ітернет-залежної поведінки) і низькому (відсутність ітернет-залежної поведінки) рівнях.

В результаті проведеного факторного аналізу виявився один фактор до обертання. Частка зрозумілої дисперсії становить 66,872%. Ядром чинника є керування часом (0,885). Всі симптоми з високими факторними показниками розташовані на одному полюсі. Це говорить про те, що між симптомами існує прямий взаємозв'язок, тобто якщо який-небудь симптом досить високо виражений (в цьому випадку, ядро – проблеми пов'язані з інтернет-залежною поведінкою), то всі інші симптоми також будуть високими. Також даний фактор свідчить про наступне: чим краще людина управляє своїм часом, тим більше вона регулює свою здатність проводити час за комп'ютером, тим менше її турбують (знижуються) симптоми відміни і компульсивності.

На підставі нашого дослідження можна зробити наступний висновок, що майже всі респонденти не мають глибокого рівня прояву інтернет-залежності, але в невеликого відсотку така залежність виявлена, що дозволяє нам віднести їх до групи ризику. За результатами проведеного дослідження можна сказати, що найбільш часто зустрічаються симптоми: «компульсивний симптоми», «втрата почуття часу», «симптоми скасування ». До числа основних мотивацій відмови від реальності за допомогою інтернету

відносяться: анонімне спілкування з людьми, реалізація недосяжних в реальному житті фантазій, можливість бути самим собою, відкинувши моральний і етичний контроль; ототожнення себе з бажаними персонажами, необмежений вибір співрозмовників, необмежений доступ до будь-якої інформації, відчуття всюдозволеності.

Висновки свідчать про реалізацію завдань дослідження.

Перспективами досліджень означеної проблематики є вивчення інших процесів пізнавальної діяльності у контексті впливу інтернет-спілкування. Також актуальним є розширення вікового діапазону дослідження.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>